

Som en drömsk akvarell och ett levande konstverk av tiotusentals perenner och gräs som ska spegla både vådrets och årstidernas växlingar. I förgrunden syns bl a präriedroppgräset (*Sporobolus heterolepis*).

Blek solhatt (*Echinacea pallida*) 'Hula Dancer' med lustigt hängande kronblad – nästan som en bastkjol.

OUOLF I VÄRNAMO

Holländske trädgårdsdesignern Piet Oudolf har skapat en poetisk berättelse med hjälp av tiotusentals perenner och gräs vid Vandalorums konst- och designmuseum i Värnamo. Hans verk suddar ut gränsen mellan konst och trädgård och för museet räknas det som en del i samlingarna.

TEXT LISA ISING / FOTO PERNILLA BERGDAHL

Arkitekten Renzo Pianos faluröda museibyggnad bildar fond mot havet av perenner, med bland andra roströda solbruden (Helenium) 'Moerheim Beauty', ljuslila smalt fackelblomster (Lythrum virgatum) 'Joy', plymastilben (Astilbe chinensis) 'Vision in Pink' och det icke invasiva plymgullriset (Solidago rugosa) 'Loysder Crown'.

Som en drömsk akvarell eller bildväv böljar perenner och gräs i sensommarens varma ljus. Kluster av olika nyanser indigo, violett och rosa. Övergår i skimrande vitt och silver. Djupnar till rostrött, gyllengult och mörkt lila. Och däremellan svävar prydnadsgräsen, nästan som en självlysande dimma. Piet Oudolf har målat med bred pensel.

Men snart ska scenen skifta och ändra karaktär och det är först efter sommaren, när blommorna vissnar, som Piet Oudolfs fulla vision blir synlig. Hans naturalistiska design betonar lika mycket växternas bladverk, textur och skulpturala kvaliteter bortom blomningstiden. Faktiskt går han så långt att han värderar växter utifrån hur snyggt de vissnar. Och han har till och med introducerat en femte årstid. Den när växterna vissnar och dör.

På Vandalorum ska tiotusentals perenner och gräs spegla vådrets och årstidernas växlingar. Bland hundratalet olika sorter syns molina- och carexgräs, olika slags astrar, praktrölleka, roströd solbrud 'Moerheim Beauty' och rosa moln av amerikanska älggräset 'Venusta'.

Det visuella uttrycket är starkt och bottnar i en djup växtkunskap, Piet Oudolf är ju i grund och botten en mycket kunnig plantskolist. Här syns hans unika kombinationer och böljande formspråk med skiftande siktlinjer över året.

TILL VÄRNAMO OCH VANDALORUM kom han redan hösten 2021, inbjuden av museichefen Elna Svenle. Hon hade första gången träffat på honom i hans arbete med The High Line i New York under tidiga 00-talet, då en gammal upphöjd godsjärnväg förvandlades till park. Projektet gjorde stort intryck på henne och när hon långt senare, som museichef, började

**"MAN SKA INTE SE
PÅ TRÄDGÅRDEN
SOM ETT ANTAL
VÄXTER, UTAN SOM
EN KONSTNÄRLIG
HELHETSUPPLEVELSE
MED OLIKA SINNLIGA
UTTRYCK".**

Fluffiga moln av blå tuvtåtel (*Deschampsia cespitosa*), ljuslila smalt fackelblomster (*Lythrum virgatum*), samt gul praktröllika (*Achillea filipendulina*). I förgrunden till vänster syns blomsterställningarna från utblommad strandiris (*Iris sibirica*) 'Perry's Blue', framför ljus silverrips (*Limonium latifolium*).

Effektfulla kombinationer: i v syns roströd trädgårdssolbrud (*Helenium Autumale-Gruppen*) 'Rubin-zwerg' med vit skallerormsmartorn (*Eryngium yuccifolium*).

Och nedan: En annan solbrud (*Helenium*), 'Moerheim Beauty', ihop med gyllenröllika (*Achillea*) 'Moonshine' och blå bolltistel 'Star Frost'.

fundera på Vandalorums utemiljö var han ett givet namn. För vem kunde bättre matcha de kraftfulla och faluröda musei-byggnaderna av italienske arkitekten Renzo Piano?

Det krävdes flera förfrågningar till den internationellt kände trädgårdsdesignern, som numera uppnått närmast rockstjärne-status, men så under pandemins nedstängning blev samarbetet möjligt. Efter det första besöket utvecklades projektet mycket snabbt. Piet Oudolf tackade ja på stående fot och fick fria händer. Några månader senare presenterade han en masterplan för hela Vandalorums utomhusmiljö på sammanlagt åtta hektar.

Första etappen, en 3 500 kvadratmeter stor perennäng på museets södra tomt, invigdes hösten 2023 – och nu i våras

realiserades andra etappen i Oudolfs masterplan. På museets innegård har det nu blivit fler perenner, konstverk, viloplatser och ytor för pedagogisk verksamhet samt en uteservering.

Samtliga växter kommer från holländska kontrakterade plantskolor och många är ovanliga namnsorter som Oudolf själv tagit fram på egna plantskolan Hummelo, som han drev under många år från tidigt 1980-tal tillsammans med hustrun Anja. Alla har inte klarat Smålands kärva inlandsklimat i zon 4, utan har fått bytas ut, men Oudolf är noga med att välja kompletterande sorter som är intressanta under alla årstider.

Vid första spadtaget, våren 2023, planterades 26 000 perenner och samma höst tillkom 45 000 lökar, 7000 buskar,

T v: Gunhild Øibakken Pedersen i sensommarens perennhav – och därunder ljuva kombon blå bolltistel (Echinops bannaticus) 'Star Frost' med skymnings-astern (Eurybia x herveyi) 'Twilight'.

Mostående sida: Vit flikpartenium (Parthenium hysterophorus), en aster-växt från amerikanska tropikerna.

träd och häckplantor. Den hösten anställde museet samtidigt en egen trädgårdsmästare, med uppgift att inte bara sköta anläggningen, utan även bygga upp skötselplaner, hålla i pedagogik och visningar samt handleda den växande skaran av volontärer som regelbundet deltar i skötseln.

LANDETS KANSKE MEST prestigefulla och krävande trädgårdsmästartjänst gick till danska Gunhild Øibakken Pedersen, då 39 år och med utbildning som skogs- och naturvårdare, arborist och pedagogisk erfarenhet från dansk "efterskole", en alternativ skolform för ungdomar i högstadies- och gymnasieåldern. Ett 30-tal sökte tjänsten och Piet Oudolf var personligen mycket engagerad i tillsättningen.

– Jag är en praktiker men delar också hans inställning till trädgård som en poetisk helhet. Det som lockade mig var kombon av växter, konst och människor, förklarade hon när vi möttes i havet av blommande perenner, förra sommaren.

Det är i skärningspunkten mellan trädgård och konst som man ska betrakta Oudolfs skapelse. Av Vandalorum räknas hans planteringar som ett konstverk och ingår som en del i museets övriga samlingar. Och det är i den här typen av konstnärlig kontext som han ofta verkat på senare år, med trädgårdar på bland annat Vitra Design Museum i södra Tyskland, Museum Voorlinden i Nederländerna och kring restaurang Noma i Köpenhamn. Idag hyllas Piet Oudolf inte bara som trädgårdsdesigner, utan som en avantgardistisk och konceptuell konstnär i konst- och designkretsar.

– Man ska inte se på trädgården som ett antal växter, utan som en konstnärlig helhetsupplevelse med olika sinnliga uttryck, menade Gunhild och visade på de skiftande siktlinjerna, rörelsen i de vajande gräsen och det korianderdoftande präriedroppgräset, *Sporobolus heterolepis*.

Med tiden har dessutom trädgårdens sociala aspekt blivit allt viktigare. Piet Oudolf vill ge sina trädgårdar ett sammanhang och i flera av dem deltar därför volontärer.

Överst t v: Trädgårdssolbrud
(*Helenium autumnale*-
Gruppen) 'Rubinzweg'.

T h: Kransveronika
(*Veronicastrum virginicum*)
'Challenger'.

Nedan t v: Blåblommande grå
frossört (*Scutellaria incana*).

T h: Röd (men vit!) solhatt
(*Echinacea purpurea*) 'Virgin'.

Matrixplantering med bl a
blåblommande grå frossört
(*Scutellaria incana*), roströd
solbrud (*Helenium autumnale*-
Gruppen) 'Rubinkuppel', vit
kransveronika 'Challenger' och
violett fläckflockel (*Eutrochium*
maculatum) 'Riesenschirm'.

Överst: Perenniparken i Skärholmen, Stockholm, anlades 2010-11.

Nedan t v: The High Line i New York, den 2,4 km långa upphöjda parken på Manhattans västra sida.

Nedan mitten: Drömparken i Enköping.

Nedan t h: Piet Oudolf.

PIET OUDOLF

Internationellt erkänd landskapsdesigner från Nederländerna, född 1944. Han är en av förgrundsgestalterna inom naturalistisk odlingsdesign eller "New Wave Planting", en ledigare trädgårdsstil i opposition mot klassiska engelska trädgårdsideal. Mest känd är han för sina prärieängar och dynamiska kombinationer av perenner och gräs till trädgårdar och offentliga rum. Bland dem kan nämnas High Line och Battery Park i New York samt Lurie Garden i Chicagos Millennium Park. I Sverige har han bland annat gjort Drömparken i Enköping – och den senaste nu i Värnamo.

Startade 1982 den egna plantskolan i Hummelo tillsammans med frun Anja, för att säkra tillgången på

växtmaterial till den nya trädgårdsstilen. En plantskola som under många år var en vallfartsort för trädgårdsfolk över hela världen.

Oudolf har även skrivit många böcker, varav "Drömplantor" från 1990 var den första – i våras i ny svensk uppdaterad och utökad utgåva med ett särskilt kapitel om satsningen på Vandalorum.

Mer om Piet Oudolf och hans syn på trädgårdsdesign som konstform skildras i dokumentärfilmen "Five Seasons" av Thomas Piper (2017). Likaså har hela anläggningsprocessen på Vandalorum följts av filmteamet Andersö & Boman och deras dokumentär kommer att finnas tillgänglig på museets hemsida vandalorum.se. •